

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

Затверджую

Декан факультету фінансів та обліку

“ _____ Андрій КІЗИМА
_____ 2024 р.

Затверджую

Проректор з науково-педагогічної роботи

“ _____ Віктор ОСТРОВЕРХОВ
_____ 2024 р.

Затверджую

Директор навчально-наукового інституту новітніх освітніх технологій

“ _____ Святослав ПИТЕЛЬ
_____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни «Поведінкові фінанси»

Ступінь вищої освіти - магістр

Галузь знань: 01 – Освіта/ Педагогіка

Спеціальність – 015 Професійна освіта

Спеціалізація – 015.39 Цифрові технології

Освітньо-професійна програма – Фінансова грамотність

Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

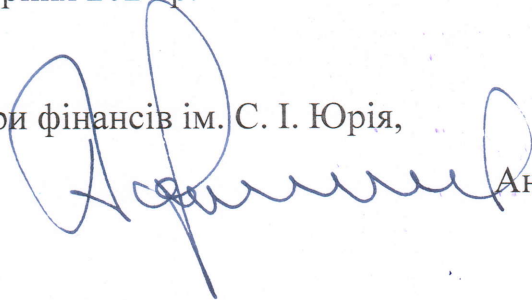
Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	СРС (год.)	Всього (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	2	3	32	14	5	6	93	150	екзамен
Заочна	2	3	8	4	-		138	150	екзамен

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

Робочу програму склала к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І.Юрія - Квасниця Оксана Василівна.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

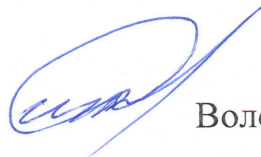
Завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
д.е.н., професор

Андрій КРИСОВАТИЙ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 015.39
Професійна освіта (Цифрові технології), протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності
к.пед.н., доцент

Володимир ШАФРАНСЬКИЙ

Гарант ОПП Фінансова грамотність

Світлана КОВАЛЬ

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ»**

1. Опис дисципліни «Поведінкові фінанси»

Дисципліна – Поведінкові фінанси	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 01 – Освіта/ Педагогіка	Дисципліна циклу за вибором Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність 015.39 – Професійна освіта (Цифрові технології)	Рік підготовки: <i>Денна – 2</i> <i>Заочна – 2</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – магістр	Лекції: <i>Денна – 32 год.</i> <i>Заочна – 8</i> Практичні заняття: <i>Денна – 14 год.</i> <i>Заочна – 4</i>
Загальна кількість годин – 150	Освітньо-професійна програма «Фінансова грамотність»	Самостійна робота: <i>Денна – 93 год.,</i> <i>Тренінг – 6 год.</i> <i>Заочна – 138</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 5 год.</i>
Тижневих годин – денна 10 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси»

2.1. Мета вивчення дисципліни. Дисципліна «Поведінкові фінанси» спрямована на формування у студентів теоретичних знань та вмінь щодо прийняття фінансових рішень на мікро- і макрорівні з урахуванням впливу поведінкових факторів. Дисципліна орієнтує на розуміння причин ірраціональної економічної поведінки у контексті теорій поведінкових фінансів та використання інноваційних методик викладання фінансово-економічних дисциплін з урахуванням поведінкових моделей.

Предмет дисципліни - теоретичні та практичні аспекти функціонування поведінкових фінансів та вироблення практичних навичок у студентів щодо практичного застосування поведінкової теорії у фінансах, набуття компетентностей розробки рекомендацій і прогнозів для різних інститутів (домогосподарства, фірми, держави) на основі економіко-психологічних моделей. Дисципліна орієнтує на пошук взаємозв'язків та взаємозалежностей сучасної економіки з досягненнями психологічної науки, ролі експериментів в сучасній економіці/сучасних фінансах та набуття компетентності можливості впровадження виявлених закономірностей людської поведінки в фінансову теорію та практику.

2.2. Завдання вивчення дисципліни. Основними завданнями вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси» є:

- отримати ґрунтовні знання про сутність і основні завдання поведінкових фінансів як нового тренду фінансової науки;

- ознайомитись із змістом економічної поведінки, її мотивами та причинами ірраціональності;
- розглянути взаємозв'язок поведінкових фінансів з іншими науками;
- дослідити історію виникнення та еволюцію вчення про поведінкові фінанси;
- вивчити зміст і систематизацію теорій поведінкових фінансів;
- вивчити системні помилки, які виникають в процесі ухвалення фінансових рішень та розробити рекомендації щодо їх уникнення;
- ознайомитися із витоками формування поведінкової економічної теорії та виокремити місце поведінкових фінансів у поведінковій економічній теорії;
- розвинути навички з поведінкової теорії споживання та дослідити концепції споживчої поведінки індивідів;
- розглянути поведінкову теорію фірми в контексті вивчення досліджень різними групами науковців, вчення яких ґрунтується на певних наукових принципах досліджень, методах і специфічному категоріальному апараті;
- розвинути вміння виявляти й аналізувати когнітивні спотворення у процесі інвестування;
- зрозуміти причини виникнення когнітивних помилок та ірраціональної поведінки інвесторів;
- вивчити світові моделі інвестиційної поведінки індивідуальних інвесторів та оцінити роль довіри в інвестиційній активності населення;
- дослідити моделі фінансово-інвестиційної поведінки домогосподарств;
- засвоїти засади та розвинути навички діяльності фінансового ринку у контексті вчення про поведінкові фінанси.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності;
- здатність розуміти й критично оцінювати з урахуванням поведінкових компонент сучасні тенденції в сфері особистих фінансів та їх потенційні наслідки з метою прийняття ефективних управлінських рішень як в процесі самоосвіти, так і професійного зростання;
- здатність ідентифікувати поведінкові чинники, що впливають на прийняття фінансових рішень, та розробляти рекомендації щодо зменшення їхнього негативного впливу на формування оптимальної фінансової поведінки.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення дисципліни передбачає наявність знань з дисциплін «Фінанси», «Економічна психологія», «Методика викладання фінансової грамотності», «Поведінкова економіка».

2.5. Програмні результати навчання:

- вміти ефективно формувати комунікаційну стратегію, здійснювати ділову комунікацію і доносити зрозуміло та недвозначно професійні знання, обґрунтовуючи й узагальнюючи інформацію для фахівців та широкого загалу;
- вміти діяти з дотриманням етичних норм, цінувати індивідуальне і культурне різноманіття, дотримуватися у професійній діяльності принципів толерантності, діалогу і співробітництва;
- обирати оптимальну стратегію колективної діяльності, міжособистісного спілкування та взаємодії для реалізації комплексних проектів у галузі (за спеціалізацією) з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень;
- знати правові та етичні норми професійної діяльності і визнавати відповідальність за результати власної роботи в умовах суперечливих вимог;
- аналізувати і оцінювати стан господарської діяльності підприємств галузі відповідно до спеціалізації та ризику за умов неповної інформації і суперечливих вимог;
- визначати, критично оцінювати ключові тренди соціально-економічного розвитку галузі відповідно до спеціалізації та ризику їх впровадження або застосування в інноваційній діяльності;
- обґрунтовувати підприємницькі ідеї і обирати відповідне проекту діяльності

програмне забезпечення та інструменти (наприклад, дослідження ринку, статистичний аналіз, порівняльні показники);

- знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень й впровадження сучасних систем менеджменту у професійній діяльності відповідно до спеціалізації в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог;

- критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей і застосовувати одержані знання, уміння і навички для вирішення практичних задач і проблем у галузі відповідно до спеціалізації;

- вміти використовувати сучасні методи обробки і інтерпретації інформації при проведенні інноваційної діяльності;

- вміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання у виробничій сфері, формулювати висновки за його результатами та готувати результати розробок до оприлюднення;

- вміти ефективно застосовувати теоретико-поведінковий та управлінський інструментарій для вирішення практичних завдань і проблем у процесі підвищення рівня фінансової грамотності, самоосвіти і професійного зростання;

- критично осмислювати напрацювання теорії і практики поведінкових фінансів та розробляти рекомендації щодо мінімізації впливу негативних чинників на формування моделей фінансової поведінки.

Процес вивчення дисципліни охоплює лекційні та практичні заняття, виконання студентами індивідуальних завдань, самостійну роботу та екзамен.

3. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ»

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади поведінкових фінансів

Тема 1. Зміст та теорії поведінкових фінансів

Зміст та складові економічної поведінки. Ефект насиченості. Психологія колективної дії. Суб'єктивне сприйняття корисності економічної дії. Модель «дилеми в'язня». Механізми атрибуції, децентралізації і емпатії.

Емоції та економічні мотиви та їх види.

Стереотипне мислення та психологічні принципи людської поведінки

Моделі економічної поведінки: «раціональна поведінка», «ірраціональна поведінка». Екони і гумани. Когнітивні системи мислення: автоматична і аналітична. Теорія подвійного процесу прийняття рішень.

Причини ірраціональної економічної поведінки людини. Довіра. Справедливість. Найявність фінансових зловживань і недобросовісності в сучасному економічному середовищі. Грошова ілюзія. Мислення подіями, історією свого життя.

Теорії поведінкових фінансів

Тема 2. Виникнення та розвиток вчення про поведінкові фінанси

Класичні (раціональні) фінанси. Моделі раціональної поведінки: переваги і недоліки. Парадокс Аллі.

Поведінкова економіка як новий напрям економічної науки. Нобелівські лауреати в сфері поведінкової економіки та їх внесок в розвиток економічної науки.

Місце поведінкових фінансів у поведінковій економіці. Історія виникнення вчення про поведінкові фінанси. Наукові дослідження американських і західноєвропейських вчених у сфері поведінкових фінансів.

Тема 3. Витоки формування поведінкової економічної теорії. Місце поведінкових фінансів у поведінковій економічній теорії

Поведінкові фінанси: зміст та завдання. Мікро-поведінкові фінанси. Макро-поведінкові фінанси.

Взаємозв'язок поведінкових фінансів з іншими науками.

Систематизація та характеристика теорій поведінкових фінансів. Теорія перспектив. Теорія когнітивної помилки.

Тема 4. Поведінкова теорія споживання

Економіка споживання та поведінкова теорія споживання. Споживча поведінка: форми реалізації. Сутність консьюмеризму та основні права споживачів.

Класифікація типів споживачів.

Теорія інформаційних каскадів. Поняття «каспаду» і «габітусу». Максимізація корисності в поведінці споживача.

Поведінкові парадокси в теорії очікуваної корисності.

Тема 5. Поведінкова теорія фірми

Поняття «обмеженої раціональності» Г.Сеймона та змінної раціональності Х. Лійбенстайна.

Вплив коаліції учасників фірми на прийняття управлінських рішень щодо прийнятих і відпрацьованих процедур.

Тема 6. Поведінкова теорія фінансів і аукціонів. Когнітивні спотворення у процесі

інвестування

Поведінкові правила фондового ринку. Гіпотеза про «неефективність ринку». Барометр Бебсона». Ірраціональність і хаотичність фондового ринку. «Самореалізація графіків».

Вплив культури на розвиток фондового ринку в країні. Національні особливості інвестування: толерантність до ризику; функція цінності; об'єм торгів; вибір акцій. Залежність між характеристиками населення і характеристиками фондового ринку. Гіпотеза «подушки» (Cushion-hypothesis). Індекс індивідуалізму Хофстїда.

Індекс уникнення невизначеності та його вплив на схильність до інвестування. Теорія поведінки інвесторів: «ефект консерватизму» і «ефект компетентності». Теорія шумової торгівлі. Діяльність «шумових трейдерів».

Теорія ефективності операцій трейдера. Кореляційний зв'язок між психологічними якостями трейдера і успішністю його професійної діяльності. Психологічні аспекти роботи трейдера на фондовому ринку.

Теорія впливу психологічних якостей трейдера на ефективність здійснюваних ним операцій.

Змістовий модуль 2. Поведінкові фінансові рішення споживачів та інвесторів

Тема 7. Вплив когнітивних помилок та спотворень на прийняття фінансових (управлінських) рішень

Зміст теорії когнітивної помилки. Поняття і причини виникнення когнітивної помилки: обмежена раціональність, брак часу, емоційні і соціальні фактори. Інформаційний фактор та його вплив на прийняття інвестиційних рішень. Емоційні фактори, закладені в людській природі, які впливають на фінансову поведінку інвесторів.

Вплив соціальних факторів на прийняття фінансових рішень інвестором: відчуття ринку, стадна поведінка і уникнення когнітивного дисонансу.

Концепція евристик або закономірності в ірраціональній поведінці інвесторів.

Евристика репрезентативності. Евристика доступності. Якоріння. Фреймінг. Передбачувана ірраціональність. Принцип відносності. Вплив «порівняння» на успішність інвестицій. Шаблонне наслідування власних вчинків. Соціальні та ринкові норми.

Проблема планування емоцій. Ефект «fall in love with the stock». Помилка об'єднати необ'єднане. Ефект очікувань. Сила ціни. Корпоративна етика і чесність.

Фрейми і «психологічна бухгалтерія».

Тема 8. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств

Поведінкові чинники, які впливають на фінансові рішення домогосподарств. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств у сфері споживання.

Поняття інвестиційної діяльності домогосподарств. Інвестування вільних фінансових ресурсів домогосподарств в валюту і банківські депозити. Вкладення населення в недержавні пенсійні фонди та кредитні спілки. Ринок страхових послуг як найбільш капіталізований ринок серед інших небанківських фінансових ринків. Інвестування в нерухомість.

Світові моделі та інвестиційна поведінка населення в різних країнах. Фінансові активи домогосподарств: зарубіжний і вітчизняний досвід.

Довіра та її роль в інвестиційній активності населення. Стратегії зменшення впливу негативних поведінкових чинників на процес прийняття фінансових рішень.

Тема 9. Теорія перспектив

Процес прийняття фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику. Поняття невизначеності та ризику.

Виникнення і зміст теорії перспектив. Експериментальні висновки теорії перспектив. Характеристика ефекту визначеності. Функція цінності. Відраза до втрат. Неприйняття ризику.

Тема 10. Поведінкові підходи до управління публічними фінансами

Теорія лібертаріанського патерналізму як стратегія оптимального вибору, і впливу держави на поведінку людей і їхній вибір. Теоретичні основи політики «підштовхування» та її засновники К. Санстейн, Р. Талер.

Досвід створення «Nudge-Unit» та використання методів поведінкової економіки в державному управлінні у Великобританії. Впровадження поведінкових інструментів вдержавне регулювання у США і Данії.

Розробка стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення на державному рівні з метою ефективності управління особистими фінансами

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Поведінкові фінанси»

Тема	Години					Контрольні заходи
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	
Змістовий модуль 1. «Теоретичні засади поведінкових фінансів»						
1. Зміст та теорії поведінкових фінансів	2	1	10			Поточне опитування
2. Виникнення і розвиток вчення про поведінкові фінанси	2	1	3			
3. Витоки формування поведінкової економічної теорії. Місце поведінкових фінансів у поведінковій економічній теорії	2	1	10	1	3	
4. Поведінкова теорія споживання	4	2	10			
5. Поведінкова теорія фірми	4	1	10	1		
6. Поведінкова теорія фінансів і аукціонів. Когнітивні спотворення у процесі інвестування	4	2	10	1		
Змістовий модуль 2. «Поведінкові фінансові рішення споживачів та інвесторів»						
7. Вплив когнітивних помилок та спотворень на прийняття фінансових(управлінських) рішень	2	2	10	1	3	Поточне опитування
8. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств	4	2	10			
9. Теорія перспектив	4	1	10			
10. Поведінкові підходи в управлінні публічними фінансами	4	1	10	1		
Всього	32	14	93	5	6	

(заочна форма навчання)

Тема	Години		
	Лекції	Практичні заняття	СРС
Змістовий модуль 1. «Теоретичні засади поведінкових фінансів»			
1. Зміст та теорії поведінкових фінансів	4	2	10
2. Виникнення і розвиток вчення про поведінкові фінанси			10
3. Витоки формування поведінкової економічної теорії. Місце поведінкових фінансів у поведінковій економічній теорії			15
4. Поведінкова теорія споживання			15
5. Поведінкова теорія фірми			15
6. Поведінкова теорія фінансів і аукціонів. Когнітивні спотворення у процесі інвестування			15
Змістовий модуль 2. «Поведінкові фінансові рішення споживачів та інвесторів»			
7. Вплив когнітивних помилок та спотворень на прийняття фінансових (управлінських) рішень	4	2	15
8. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств			15
9. Теорія перспектив			13
10. Поведінкові підходи в управлінні публічними фінансами			15
Всього	8	4	138

5. Тематика практичних занять

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади поведінкових фінансів

Практичне заняття №1.

Тема: Зміст та теорії поведінкових фінансів

Мета: *Ознайомлення з науковими поглядами на економічну поведінку людини та причинами її ірраціональності*

Питання для обговорення:

1. Економічна поведінка: сутність та складові
2. Теорії поведінкових фінансів
3. Когнітивні системи мислення: раціональна і інтуїтивна. Екони і гумани.
4. Причини ірраціональної економічної поведінки

Практичне заняття №2.

Тема: Виникнення і розвиток вчення про поведінкові фінанси

Мета: *Дослідження історії виникнення вчення про поведінкову економіку і поведінкові фінанси*

Питання для обговорення:

1. Моделі раціональної поведінки інвесторів. Парадокс Алле.
2. Поведінкова економіка як новий напрям економічної науки.
3. Історія виникнення вчення про поведінкові фінанси.
4. Нобелівські лауреати в сфері поведінкової економіки та їх внесок в розвиток економічної науки.
5. Сучасні наукові дослідження американських і західноєвропейських вчених у сфері поведінкових фінансів.

Практичне заняття №3.

Тема: Витоки формування поведінкової економічної теорії. Місцеповедінкових фінансів у поведінковій економічній теорії

Мета: *Визначення змісту, завдань та міждисциплінарного характеру поведінкових фінансів. Систематизація теорії поведінкових фінансів.*

Питання для обговорення:

1. Поведінкові фінанси: зміст та завдання.
2. Міждисциплінарний характер поведінкових фінансів та взаємозв'язок з іншими науками.
3. Систематизація теорій поведінкових фінансів.
4. Характеристика теорій поведінкових фінансів.

Практичне заняття №4-5.

Тема 4. Поведінкова теорія споживання

Мета: *Дослідження порядку використання різними споживачами інструментарію поведінкових теорій для пояснення споживчої поведінки індивідів.*

Питання для обговорення:

1. Економіка споживання та поведінкова теорія споживання.
2. Споживча поведінка: форми реалізації.
3. Сутність консьюмеризму та основні права споживачів.
4. Класифікація типів споживачів.
5. Теорія інформаційних каскадів. Поняття «каспаду» і «габітусу». Максимізація корисності в поведінці споживача.
6. Поведінкові парадокси в теорії очікуваної корисності.

Практичне заняття №6.

Тема 5. Поведінкова теорія фірми

Мета: *Вивчення поняття «обмеженої раціональності» Г.Сеймона та змінної раціональності Х. Лійбенстайна. Вивчення впливу коаліції учасників фірми на прийняття управлінських рішень щодо прийнятих і відпрацьованих процедур.*

Питання для обговорення:

1. Поняття «обмеженої раціональності» Г.Сеймона та змінної раціональності Х. Лійбенстайна.
2. Вплив коаліції учасників фірми на прийняття управлінських рішень щодо прийнятих і відпрацьованих процедур.

Практичне заняття №7-8.

Тема 6. Поведінкова теорія фінансів і аукціонів. Когнітивні спотворення у процесі інвестування

Мета: *Ознайомлення з теорією когнітивної помилки та концепцією евристик.*

Питання для обговорення:

1. Стереотипне мислення та принципи людської поведінки
2. Когнітивна помилка: зміст і причини виникнення когнітивної помилки (обмежена раціональність, брак часу, емоційні і соціальні фактори)
3. Причини ірраціональної поведінки інвесторів
4. Вплив соціальних факторів на прийняття фінансових рішень інвестором
5. Поняття та концепція евристик.

Змістовий модуль 2. Поведінкові фінансові рішення споживачів та інвесторів

Практичне заняття №9-10.

Тема 7. Вплив когнітивних помилок та спотворень на прийняття фінансових (управлінських) рішень

Мета: *Ознайомлення з поведінковими помилками і пастками в процесі прийняття фінансових рішень*

1. Передбачувана ірраціональність і принцип відносності.
2. Недоліки моделі попиту і пропозиції
3. Концепція нуля або вплив «безкоштовної» пропозиції.
4. Соціальні та ринкові норми.
5. Проблема планування емоцій. Ефект «fall in love with the stock».
6. Проблема зволікання і самоконтролю
7. Ціна володіння
8. Ефект відкритих дверей
9. Ефект очікувань
10. Сила ціни
11. Корпоративна етика і чесність

Практичне заняття №11-12.

Тема 8. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств

Мета: *Ознайомлення із моделями поведінки інвесторів і вивчення досвіду інвестування вітчизняними домогосподарствами*

Питання для обговорення:

1. Поведінкові чинники, які впливають на фінансові рішення домогосподарств.
2. Довіра та її роль в інвестиційній активності населення.
3. Індекс індивідуалізму і його вплив на інвестування.
4. Світові моделі інвестиційної поведінки індивідуальних інвесторів.
5. Стратегії зменшення впливу негативних поведінкових чинників на процес прийняття фінансових рішень.

Практичне заняття №13.

Тема 9. Теорія перспектив

Мета: *Вивчення основ теорії перспектив та характеристика її основних положень*

Питання для обговорення:

1. Виникнення, зміст та експериментальні висновки теорії перспектив.
2. Характеристика ефекту визначеності.
3. Функція цінності і її відмінність від функції корисності.
4. Відраза інвесторів до втрат і виникнення асиметрії при оцінці прибутків і збитків.
5. Неприйняття ризику інвесторами Фреймінг.
6. «Психологічна бухгалтерія».

Практичне заняття №14.

Тема 10. Поведінкові підходи до управління публічними фінансами

Мета: *Ознайомлення з досвідом зарубіжних країн щодо управління особистими фінансами та вивчення можливостей його застосування до вітчизняних реалій*

Питання для обговорення:

1. Теорія лібертаріанського патерналізму як стратегія оптимального вибору, і впливу держави на поведінку людей і їхній вибір.
2. Теоретичні основи політики «підштовхування» та її засновники К. Санстейн, Р. Талер.
3. Досвід створення «Nudge-Unit» та використання методів поведінкової економіки в державному управлінні у Великобританії.
4. Впровадження поведінкових інструментів вдержавне регулювання у США і Данії.
5. Розробка стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення на державному рівні з метою ефективності управління особистими фінансами.

Оцінювання поточного опитування та модульного контролю під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, тестових та практичних завдань.

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

60–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки, відповіді на запитання нечіткі.

1–59 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

6. Тренінг з дисципліни (8 год.)

Мета тренінгу з дисципліни «Поведінкові фінанси» – формування у здобувачів вищої освіти практичних професійних та особистісних компетентностей, котрі забезпечує вивчення даної дисципліни, зокрема: критичного мислення для пропонування професійних рішень, цілісного бачення і вирішення проблем організації і функціонування поведінкових фінансів, розвиток навичок діагностування їх стану, прийняття фінансових рішень щодо мінімізації впливу негативних чинників на формування моделей фінансової поведінки, розуміння особливостей здійснення обробки та інтерпретації інформації при виявленні когнітивних спотворень у процесі інвестування; використання сучасних світових моделей інвестиційної поведінки індивідуальних інвесторів. Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем вищої освіти «магістр».

Проведення тренінгу дозволяє:

- забезпечити засвоєння теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси»;
- з'ясувати проблемні питання у сфері поведінкових фінансів;
- розвинути у студентів навички пропонування обґрунтованих рішень, використання теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовного інтерпретування отриманих результатів.

Організація і порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина. Актуалізація теми тренінгового заняття та структуризація процесу його проведення. Ознайомлення здобувачів з метою тренінгу, його завданнями, процедурою проведення, очікуваними результатами. Представлення програми тренінгу.

2. Організаційна частина. Встановлення правил проведення тренінгу, формування робочих груп студентів, визначення завдань та розподіл ролей. Забезпечення учасників тренінгу роздатковими матеріалами: таблицями, бланками документів, алгоритмами проведення, інструкціями.

3. Практична частина. Виконання тренінгових завдань у групах із використанням базових та інноваційних методів проведення тренінгу за визначеною темою (проблемою). Підготовка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання.

4. Підведення підсумків. Презентація практичної роботи в групах. Обговорення результатів виконання завдань, обмін думками з проблематики теми тренінгу, підведення підсумків, оцінка результативності роботи в групах та досягнення поставлених цілей тренінгу. Тематика тренінгу.

Тематика: дослідити вплив поведінкових факторів на фінансову поведінку господарюючих суб'єктів (за вибором студента).

Порядок проведення:

1. ґрунтовніше вивчити один з чинників, які впливають на фінансову поведінку обраного господарюючого суб'єкта;
2. використовуючи методи поведінкової економіки і поведінкових фінансів, проаналізувати вплив даного поведінкового чинника;
3. розробити стратегію мінімізації негативного впливу поведінкових чинників на фінансову поведінку господарюючих суб'єктів.

Тренінг оцінюється:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст завдань тренінгу.

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

60–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки, відповіді на запитання нечіткі.

1–59 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності.

Підсумкова оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час виконання різних завдань тренінгу.

7. Самостійна робота студента

Для успішного вивчення і засвоєння дисципліни «Поведінкові фінанси» студенти повинні володіти значним обсягом інформації, частину якої вони отримують і опрацьовують шляхом самостійної роботи. Самостійна робота студента (СРС) – це діяльність, яку студенти виконують самостійно за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі. Самостійна робота спрямована на більш глибоке ознайомлення студентом з проблемами, які розглядаються навчальним курсом «Поведінкові фінанси». Самостійна робота полягає в опрацюванні положень законодавства, яке регулює відносини в сфері поведінкових фінансів, навчальної і наукової фахової літератури.

Виконання Самостійної роботи передбачає написання та публічний захист есе і починається з вибору теми дослідження. При цьому студентам надається можливість самостійно обрати тему з проблематики, визначеної кафедрою фінансів ім. С.І. Юрія або запропонувати власну тему. У такому разі вибрана тема має бути обов'язково узгоджена з викладачем, який проводить практичні заняття.

Зміст есе слід викладати стисло та лаконічно, не припускаючи повторень і непотрібних відступів від теми.

Вимоги до оформлення есе:

1. Обсяг есе – 15-20 сторінок друкованого тексту, включаючи титульну сторінку, зміст, основний текст, список літератури та додатки (за потреби).

2. Форматування тексту:

- шрифт – Times New Roman, розмір 14;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- поля – 2 см з усіх боків;
- абзацний відступ – 1,25 см.

3. Структура роботи:

Титульна сторінка, що містить назву навчального закладу, кафедри, дисципліни, тему есе, ПІБ студента, групу, рік виконання.

Зміст, що містить перелік розділів і підрозділів із зазначенням сторінок.

Вступ – коротке введення в тему дослідження (1-2 сторінки).

Основна частина, що поділяється на розділи з теоретичним аналізом і практичним

дослідженням (12-15 сторінок).

Висновки – узагальнення результатів дослідження та пропозиції (1-2 сторінки).

Список літератури – перелік використаних джерел оформлюється відповідно до ДСТУ 8302:2015 і повинен містити не менше ніж із 10–15 літературних джерел.

Додатки – за необхідності включаються графіки, таблиці, діаграми, які не увійшли до основного тексту.

4. Цитування та посилання:

Використання посилань на літературні джерела є обов'язковим. Посилання подаються у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та сторінки (наприклад, [5, с. 123]).

Презентація есе проходить на практичному занятті.

Варіанти самостійної роботи з дисципліни

1. Роль американських науковців у розвитку вчення про поведінкові фінанси.
2. Класичні і поведінкові фінанси: взаємозв'язок і відмінності.
3. Теорія перспектив – основа поведінкових фінансів.
4. Психологія фінансів на фондовому ринку.
5. Фінансові кризи в контексті поведінкових фінансів.
6. Психологічні аспекти роботи трейдера на фінансовому ринку.
7. Інформація та її вплив на процес прийняття фінансових рішень.
8. Інвестиції домогосподарств: поведінковий аспект.
9. Фондовий ринок: емоції і паніка.
10. Поведінкові фінанси в діяльності компанії.
11. Характеристика діяльності «шумових трейдерів».
12. Зміст і характеристика теорії ефективності операцій трейдера.
13. Психологія біржової гри.
14. Вплив психологічних факторів на міжнародні фінансові ринки.
15. Психологічні аспекти інвестування.
16. Імпульсне інвестування.
17. Психологічні фінансові пастки та парадокси.
18. Психологічна характеристика інноваційної діяльності.
19. Фінансова недовіра та «стадна» поведінка - передвісники банківських криз.
20. Гендерні особливості поведінки під час економічних криз.
21. Вплив світової фінансової кризи на психічний стан особистості.
22. Шляхи подолання психологічних проблем під час фінансової кризи.
23. Психологічні фактори успіху на фінансовому ринку.
24. Теорія «підштовхування» в державній політиці.
25. Психологія прийняття рішень на фінансових ринках.
26. Психологічні типи фінансових гравців.
27. Вплив культури на розвиток фондового ринку.
28. Вплив емоційного стану на прийняття рішень.
29. Психологічні особливості трейдингу.
30. Соціальні фактори, які впливають на процес прийняття фінансових рішень.

Оцінка за «Самостійну роботу» (есе) виставляється таким чином:

90–100 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, а під час презентації результатів виконаного завдання здобувач демонструє знання і розуміння теми, викладає матеріал у логічній послідовності, показує уміння аналізувати і узагальнювати теоретичний і практичний матеріал та високий рівень підготовки презентації.

75–89 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві неточності, здобувач презентує матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні

понять, розрахунках при розв'язанні практичних завдань, презентація роботи при цьому має незначні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

60–74 бали – у виконаному здобувачем завданні для самостійної роботи на недостатньому рівні висвітлено проблему, яка досліджувалася, логічного не завершений аналіз і оцінка стану об'єкту дослідження; наведені авторські пропозиції і рекомендації є загальними (без урахування особливостей об'єкту дослідження) і недостатньо обґрунтованими; здобувач припускається значних помилок у розрахунках при розв'язанні практичних завдань роботи; матеріал презентує фрагментарно, без логічної послідовності, відповіді на запитання нечіткі, презентація роботи при цьому має значні недоліки як за змістом, так і за оформленням.

1–59 балів – зміст виконаного здобувачем завдання для самостійної роботи не розкрито, оформлення і презентація роботи не відповідає встановленим вимогам, відповіді на запитання відсутні, неточні або неповні, не наведені шляхи вирішення проблеми або вони не обґрунтовані та випадкові.

Підсумкова оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих за виконання самостійної роботи під час вивчення дисципліни.

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота, індивідуальна робота, робота у групах, метод опитування, тестування, ситуативне моделювання, ділові ігри, підготовка есе.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.

У процесі вивчення дисципліни «Поведінкові фінанси» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульного контролю;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- наукова дискусія;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- екзамен.

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів проводиться в установленому порядку.

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим, пропуски практичних занять відпрацьовуються. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету та університету.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Поведінкові фінанси» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
<i>Оцінка визначається як середнє арифметичне за поточне оцінювання по темах 1-10</i>	<i>Підсумкова робота (теми 1-10)</i>	<i>Оцінка визначається як середнє арифметичне за виконання завдань під час тренінгу</i>	<i>Оцінка за виконання завдання для самостійної роботи</i>	<i>25 тестів по 2 бали за кожен тест – максимально 50 балів; теоретичне (проблемне) питання – максимально 50 балів</i>

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1–10
2.	Проекційний екран	1–10
3.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome, Firefox)	1–10
4.	Наявність доступу до мережі Інтернет	1–10
5.	Персональні комп'ютери	1–10
6.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1–10
7.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1–10
8.	Програмне забезпечення: ОС Windows	1–10
9.	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1–10
10.	Google Forms, Google Sheets	1–10

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Борисова І. Планування особистих фінансів в кризовий період. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2021. Т. 32 (71). №3. С. 116-122.
2. Возняк Г., Патицька Х. Поведінкові аспекти у прийнятті фінансових рішень в умовах пандемії: локальний рівень. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 3(68). С. 8-22. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/44407>.
3. Дунська А. Р., Жалдак Г. П., Маринченко О. В. Поведінка споживача в умовах кризи та невизначеності: мікроекономічний аналіз. *Проблеми економіки*. 2024. №1. С. 44–51.
4. Домбровська С. О. Сучасні методи формування фінансової грамотності населення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 3 (19). С. 5-14. URL: <http://surl.li/mwwka>
5. Дубина М. В., Холявко Н. І., Попело О. В. Цифровізації ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 160-177.
6. Ден Аріелі. Передбачувана ірраціональність. URL: <http://www.afo.com.ua/uk/news/2-general-assessment/1297-dan-ariely-predictably-irrational>
7. Зайцев О. В., Смакоуз А. М. Особисті бізнес-активи та їх використання. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. №1. С. 122–127. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.1-14
8. Захарченко Н. В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту населення та економічного зростання держави. *Фінанси України*. 2020. №6. С. 105–116.
9. Квасниця О. В. Роль фінансової грамотності в підвищенні добробуту населення. Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 10 вересня 2019 року). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С.129-131.
10. Кваша О. В. Основні положення та гіпотези поведінкових фінансів. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 225-231.
11. Кізима Т. Крупяк І., Коломийчук Н. Методика викладання фінансової грамотності у вищій школі: досвід та перспективи. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 3(64). С. 8-18. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40886/1/%D0%9A%D0%86%D0%97%D0%98%D0%9C%D0%90.pdf>
12. Кізима Т. Лободіна З., Горин В., Кізима А. Поведінкові фінанси як методологічний концепт дослідження сфери публічних фінансів в Україні. *Світ фінансів*. 2022. Вип. 4(73). С. 8-21. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49027>.
13. Козлова І. М. Поняття невизначеності під час формування інвестиційної поведінки домогосподарств. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. № 6. С. 97-101.
14. Коваль С., Грицишин Л. Особливості формування фінансових ресурсів домогосподарств у сучасних умовах. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 4. С. 131-143.
15. Маршук Л., Клименко М. Інвестиції як складова управління особистими фінансами. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-84>
16. Методика викладання фінансової грамотності: навчальний посібник / за ред. д. е. н., професора Кізими Т. О., д. пед. н., доцента Ребухи Л. З.; 2 вид., перероб. і доп. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 220 с.
17. Мульська О. Фінансова стійкість домогосподарств і територіальних громад в умовах нестабільності: чутливість до економічного поступу території. *Світ фінансів*. 2023. Вип. 2(75). С. 155-168. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/50045>.
18. Пахуча Е. В. Поведінка споживача: конспект лекцій. Х., 2023. 126 с.
19. Перит І. О. Сутність та управління підприємницькою діяльністю домогосподарств. *Інвестиції : практика та досвід*. 2019. № 20. С. 72-77.
20. Поведінкова економіка. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
21. Повод Т.М. Фінансова грамотність населення як пріоритетна умова успішного розвитку держави. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. (9), 84-90. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.9.11>

22. Повод Т.М. Світовий досвід визначення детермінант фінансової грамотності. Вісник ХНТУ. 2021. №4(79), С.208-215. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.4.25>
23. Полях С. С. Методичні засади захисту інтересів споживачів на ринку фінансових послуг : дис. ... канд. екон. наук / Сумський державний університет. Суми, 2019. 213 с. UDC: <http://surl.li/mwwje>.
24. Проскуріна Н. В., Бестужева С. В., Козуб В. О. Аналітичні аспекти дослідження поведінки споживачів в умовах цифровізації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 36.
25. Сидорчук А. А. Фінансова стійкість домогосподарств: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія /А. А. Сидорчук. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 474 с. URL:: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49019>.
26. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. UDC: <http://surl.li/cvpla>
27. Теорія поведінкових фінансів: навч.-метод. матеріали / уклад. Н. І. Карпишин. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 22 с.
28. Танклевська Н. С., Повод Т. М. Поведінкова економіка: етимологія, сутність, теорія. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. 2021. Вип. 3,4. С. 38-45. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6213>
29. Терещенко Г. М., Шелудько Н. М., Версаль Н. І., Шаповал Ю. І. Підвищення фінансової грамотності і фінансової інклюзії домогосподарств у контексті розвитку небанківського сегмента фінансового сектору. *Освітня аналітика України*. 2021. № 5(16) с. 32-50. URL: <https://www.researchgate.net/publication/360183758> DOI:10.32987/2617-8532-2021-5-32-50
30. Тимків А. О., Сидор Г. В. Фінансова інклюзія як складова відновлення економіки України. *Інклюзія і суспільство*. 2022. Вип. 1. С. 5-14. UDC: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/2/1>.
31. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021: звіт за результатами дослідження для DAI Global LLC, Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору». 2021. 80 с. URL : http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/10/Ukraine_2021_Financial-Literacy-Survey-Report-UA.pdf
32. Шевченко М. Споживча поведінка і сучасне маркетингове середовище: теоретичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 66. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4540>
33. Ямпольський О. Споживацькі настрої українців у другий рік повномасштабного вторгнення. 2024. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/consumer-business/consumer-behavior-2024.pdf>
34. Hall, A., Scheving, A. S., & Zoega, G. (2021). The Effect of a Financial Crisis on Household Finances: A Case Study of Iceland's Financial Crisis. *Journal of Financial Crises*, 3(4), 1-24. <https://elischolar.library.yale.edu/journal-of-financial-crises/vol3/iss4/1>
35. Kim, M., Koo, H.-G., & Jang, J. (2022). Financial capabilities and financial behaviour of Overseas Filipino Workers in South Korea. *Asian and Pacific Migration Journal*, 31(2), 118–140. <https://doi.org/10.1177/01171968221113342> DOI: <https://doi.org/10.1177/01171968221113342>
36. Kurian, V., Sreedharan, S., & Valenti, F. (2022b). Calling the shots: Determinants of financial decision-making and behaviour in domestic migrant households in India. *Journal of Emerging Market Finance*, 21(3), 317–342. <https://doi.org/10.1177/09726527221082005> DOI: <https://doi.org/10.1177/09726527221082005>
37. Zhavoronok, A., Popelo, O., Shchur, R., Ostrovska, N., & Kordzaia, N. (2022). The role of digital technologies in the transformation of regional models of households' financial behaviour in the conditions of the National Innovative Economy Development. *Ingénierie Des Systèmes d'Information*, 27(4), 613–620. <https://doi.org/10.18280/isi.270411> DOI: <https://doi.org/10.18280/isi.270411>
38. Polishchuk Y., Tepliuik M., Horbov V., Ivashchenko A., Tereshchenko O., Lavreniuk V. Ukrainians in Poland and Ukraine: is the war crisis able to change patterns of financial behaviour. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Volume 4 (57), 2024, 457-472. <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4414/4175> DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.4.57.2024.4414>